

Kolekcje miniatur, jako zbiory niezwykle zróżnicowane technologicznie stanowią wielkie wyzwanie i przysparzają licznych problemów konserwatorom, którzy się nimi opiekują. Wiele objawów procesów zachodzących w miniaturach, tak dla nich charakterystycznych, nie jest ani jasnych ani oczywistych dla konserwatora, który wcześniej nie zetknął się z tego typu zbiorami. Często same procesy oraz ich objawy wymagają obserwacji w określonych warunkach. Uwaga i wyczulenie na specyficzne, czasem pozornie nieznaczące zmiany, zachodzące w obiektach, z drugiej zaś strony znajomość stosowanych technik i technologii, są niezbędne w przeprowadzeniu właściwej diagnostyki zbiorów.

Najstarsze miniatury w zbiorach MNK pochodzą z drugiej połowy XVII wieku. Obszar ich proveniencji rozciąga się od Anglii, Francji po Europę Środkową, w tym Polskę i Niemcy. Przeważającą większość stanowią miniatury portretowe, inne to pejzaże, sceny rodzajowe, oraz przedstawienia świętych. Miniatury z kolekcji Muzeum Narodowego w Krakowie wykonane są na różnego rodzaju podłożach. Zasadnicze to kość, papier, pergamin, szkło, metal, tkanina, drewno, ale także porcelana lub masa perłowa. Łączono je z różnymi technikami, takimi jak akwarela, gwasz, technika olejna, techniki rysunkowe, technika wycinanki, tłoczenia, techniki *églomisé* czy *fixé*.

Zbiory miniatur Muzeum Narodowego w Krakowie, liczące około tysiąc obiektów, są bardzo zróżnicowane pod względem czasu i miejsca powstania obiektów, a także z uwagi na rodzaje technik, w jakich zostały wykonane. Ze względu na to, stanowią reprezentatywny materiał do opracowania zagadnień związanych z opieką nad tego typu kolekcjami.

Zasadniczym celem pracy jest **opracowanie problematyki konserwatorskiej w kolekcji miniatur** przeprowadzone nie tylko na podstawie danych literaturowych, które, jak wspomniano, są skąpe i rozproszone, ale realizowane na podstawie własnych badań i działań z konkretnymi zbiorami, jako całością.

Podczas badania stanu zachowania zbiorów miniatur Muzeum Narodowego w Krakowie odnotowano *zniszczenia typowe*, które występują także w dziełach większego formatu¹. Oprócz nich, zarejestrowano zniszczenia, które bądź związane jedynie z miniaturami, bądź też są dla tej grupy obiektów bardzo charakterystyczne. **Celem badań** było **wyodrębnienie, wskazanie i opisanie specyficznych zniszczeń miniatur, które, jako mało oczywiste lub po prostu niepoznane, mogą zostać pominięte przez opiekunów tych kolekcji**, co z kolei może przyczynić się do nieodwracalnych uszkodzeń, a nawet utraty cennych zabytków sztuki.

¹ Należą do nich spękania, odspojenia i ubytki warstw malarskich, odspojenia gruntów, uszkodzenia mechaniczne, zaplamienia i zarysowania powierzchni etc. Zagadnienia te, typowe dla różnych gałęzi i technik malarstwa i rysunku, jako dobrze zbadane przez specjalistów w wielu ośrodkach naukowych, znakomicie opracowane i opisane w literaturze, nie zostały szczegółowo ujęte w niniejszej dysertacji. Dla zilustrowania tych problemów w odniesieniu do konkretnych zbiorów i obiektów zaprezentowany został pewien zakres wykonanej dokumentacji fotograficznej.

W pracy zaprezentowano wyniki przeglądu diagnostycznego, które ukierunkowały decyzje co do dalszych działań profilaktycznych i rozwiązań kluczowych problemów oraz wskazały hierarchię tych działań.

W związku z charakterem zniszczeń miniatur, ich różną dynamiką, stopniem zaawansowania i konsekwencjami, konieczne było postępowanie dwutorowe. Po pierwsze, decyzje podejmowano na poziomie profilaktyki dla zbioru jako całości lub szczególnie narażonych grup obiektów. Po drugie prowadzono indywidualne postępowanie konserwatorskie w odniesieniu do poszczególnych obiektów.

Kolejnym celem jest zaprezentowanie i wskazanie rozwiązań z zakresu konserwacji zapobiegawczej, skierowane zwłaszcza do opiekunów zbiorów miniatur.

Niektóre szczegółowe problemy konserwatorskie wyłonione po zbadaniu zbiorów, są rozwiązywane i prezentowane w ramach egzemplifikacji konkretnych realizacji konserwatorskich.

W pierwszej części pracy naświetlono temat miniatur, okoliczności ich powstania, przybliżono tematykę, jaką poruszały, funkcję jaką pełniły. Następnie, na podstawie traktatów, omówiono zagadnienia technik i technologii. W kolejnym rozdziale naświetlono aktualny stan badań z obszaru konserwacji- restauracji miniatur.

Druga część pracy przedstawia podjęte przez autorkę metody **diagnostyki** zbiorów, której narzędzia stanowią: przegląd konserwatorski przeprowadzony w oparciu o konstrukcję ankiety, konsultacje zewnętrzne oraz dalsze badania, wpływające z potrzeb zbiorów wyłonionych podczas przeglądu. Następnie, zaprezentowano **wyniki** ścieżek diagnostycznych: **przeglądu** (opis zniszczeń, z wyodrębnionymi zniszczeniami specyficznymi), **ankiety** (zestawienia częstotliwości występowania, rozkładu i zależności między poszczególnymi zniszczeniami i technikami lub cechami miniatur) oraz pozostałych **badania** specjalistycznych.

W ostatniej części pracy przedstawiono **prace konserwatorskie** prowadzone w MNK w podejściu całościowym dla miniatur jako zbioru, a także realizacje konserwatorsko-restauratorskie, stanowiące rozwiązania indywidualne na przykładzie jednostkowych obiektów.

Praca ta może służyć kustoszom i konserwatorom zbiorów miniatur jako pomoc, poprzez wskazanie i opisanie objawów procesów degradacji w tych obiektach, a także przez wskazanie niektórych rozwiązań. Opracowanie tej tematyki może przyczynić się do szybszej diagnozy procesów zniszczeniowych zachodzących w miniaturach, a co za tym idzie poprawy poziomu opieki nad tymi zbiorami.